

Wojna przeżywana i opowiadana od nowa. Interpretacja polskiego zapisu indywidualnych doświadczeń traumatycznych I oraz II wojny światowej (zapisy terapii i leczenia, dyskurs medyczny, relacje i wspomnienia, historia mówiona)

Wojna w mniejszym lub większym stopniu doświadczyła niemal każdego mieszkańca ziem polskich w pierwszej połowie XX wieku. Dla sporej rzeszy osób to doświadczenie zostawiło trwałe ślady w ich pamięci i psychice. Żołnierze strauatyzowani przez stres pola walki, byli więźniowie obozów koncentracyjnych cierpiący na KZ-syndrom, ofiary Gułagu, ocalali z Zagłady etc. przez swoje powojenne życie często zmagali się z psychicznymi skutkami tych historycznych doświadczeń. Z tego powodu nierzadko byli przedmiotem terapii medycznych czy też opowiadali lub spisali swoje wspomnienia z traumatyzującego okresu swojego życia. Zapis tych doświadczeń gromadzony był w archiwach jednostek medycznych, zbiorach relacji dawnych więźniów obozów, wydawany w formie literackiej lub też nagrywany.

Celem niniejszego projektu badawczego jest interpretacja owych różnych form polskich zapisów doświadczeń traumatycznych wojen 1914-1918 oraz 1939-1945 w kontekście tego, jak zmieniało się w Polsce tło społeczno-polityczne oraz tego, jak rozumiano wpływ wojny na psychikę człowieka w dyskursie naukowym (medycznym czy psychologicznym). Choć w Polsce materiałów dotyczących drugiej wojny światowej jest znacznie więcej pierwszej, projekt ten celowo łączy oba te doświadczenia wojenne, by wskazać na możliwe podobieństwa oraz różnice między nimi oraz wpływ na to społecznych ram pamięci, w których przywoływano traumy obu tych konfliktów. Celowe jest również badanie zarówno relacji żołnierskich, jak i wspomnień osób cywilnych przy zwróceniu uwagi na różnice między nimi. Mimo różnic między I a II wojną światową obie wojny miały głęboki wpływ na życie osób przez nie doświadczonych, lecz ten wpływ był odmiennie diagnozowany i interpretowany. W ten sposób projekt z perspektywy historycznej korzysta zarówno z psychologicznych i medycznych ustaleń dot. traum wojennych i PTSD (zauważając jednak ich zmienność w ciągu XX wieku), jak i z badań nad pamięcią zbiorową oraz jej wpływem na wspomnienia jednostek. Jednocześnie celem projektu jest odpowiedź na pytanie o specyfikę (lub jej brak) polskiego podejścia do urazów wojennych na tle europejskim.

W ramach relacji projektu interdyscyplinarnej analizie zostaną poddane zbiory o różnej naturze i proveniencji: archiwalne zapisy leczenia i terapii psychiatrycznych oraz literatura medyczna, relacje i wspomnienia zbierane szczególnie przez muzea w dawnych obozach koncentracyjnych, wydane książki wspomnieniowe czy nagrania historii mówionej. Ponieważ zbiory te są bardzo obszerne i niemożliwa byłaby wyczerpująca kwerenda, projekt zakłada wybór części materiałów, które zostaną wzięte do analizy wg kryteriów merytorycznych i statycznych. Wypracowanie narzędzi historycznej analizy źródeł osobistych i pochodzących z rejestrów medycznych czy psychologicznych stanowić ma zatem jeden z ważnych efektów całego projektu.

Różnorodność oraz charakter analizowanych źródeł sprawia, że do budowania ram interpretacyjnych projektu wykorzystywane będzie podejście teorii ugruntowanej, tj. budowania wniosków w oparciu o perspektywy przedstawione w źródłach. Interpretacja wybranych materiałów skupiać będzie się zatem na szukaniu znaczeń, jakie nadawali wojennym doświadczeniom zarówno sami ludzie, jak i instytucje, które je interpretowały (dyskurs medyczny, dyskurs polityczny i historyczny). To zaś – z perspektywy dzisiejszej wiedzy historycznej i psychologicznej – pozwoli postawić wnioski o tym, jak na poziomie indywidualnym oraz zbiorowym radzono sobie w XX-wiecznej Polsce z wpływem przeżyć wojennych na człowieka. W ten sposób spodziewane rezultaty tego przedsięwzięcia naukowego posłużą nie tylko dla budowania przestrzeni interdyscyplinarnego dialogu między historią (historią wojskowości, historią kulturową i *intellectual history*, badaniami nad pamięcią), a psychologią czy psychiatrią, lecz mogą też wnieść coś do samowiedzy polskiego społeczeństwa o własnym podejściu do wojny i jej psychicznych skutków.